

מערך שיעור

פרטים כלליים על מערך השיעור

תחום דעת:

תנ"ך חמ"ד

נושא:

תהילים מזמור פ"ג

אבני הדרך (סמנו): הנצחה וגבורה/ הקשר לארץ ולמדינה

שלב גילאי שמתאים לשיעור: חט"ב/חט"ע

שפה: עברית

לאילו קטגוריות מתאימה הפרקטיקה: הבניית ידע/חינוך לערכים/יישום תהליכי הוראה/פיתוח מיומנויות

הפרקטיקה תורמת למיומנות: אוריינות שפתית/חשיבה ביקורתית/אוריינות דיגיטלית/אוריינות

מידע/מודעות חברתית

הפרקטיקה מקדמת ערכים: מחויבות לערכי המורשת והזהות התרבותית של התלמידים

מתודה: ניתוח סרטון, טקסט או מושג/ניסוח פרומפט/ חיבור לאקטואליה/ רלוונטיות לעולם התלמיד

מערך השיעור

במערך שיעור זה מוטמעת פרקטיקה משולבת בינה מלאכותית.

להעמקה בפרקטיקה מצורף [קישור](#)

הכנה לקראת השיעור

סרטונים, דפי עבודה עם פסוקי המזמור, הכנת מחשבים / טאבלטים לשימוש ב-ChatGPT

הקדמה

מזמור פ"ג בספר תהילים הוא מזמור חשוב בהקשר של חודש התקומה (יום השואה ויום הזיכרון), שכן הוא עוסק במאבק הקיומי של עם ישראל אל מול אויביו לאורך הדורות. המזמור מתאר מציאות של עמים רבים המתאגדים נגד עם ישראל במטרה לפגוע בו, וכן את התפילה לה' שיושיע את עמו. בשיעור זה נלמד את המזמור, ננתח אותו ונבחן את הרלוונטיות שלו לימינו, תוך כדי שימוש בכלי AI לצורך העמקה והרחבה.

מטרות

- מטרה 1 -** התלמידים יכירו את מזמור פ"ג ויבינו את ההקשר הלאומי-היסטורי שלו.
- מטרה 2 -** התלמידים יבינו את ההיבט האמוני במאבק הקיומי של עם ישראל לאורך הדורות על פי פירוש המלבי"ם.
- מטרה 3 -** התלמידים יקשרו בין המזמור העתיק למציאות בת ימינו בשימוש בכלי בינה מלאכותית.

פתיח

- נפתח את השיעור בצפייה באחד משני סרטונים:
- הראשון לציון, הרב עובדיה יוסף ז"ל, קורא את המזמור בטקס יום השואה.
 - חייל קורא את המזמור בטקס יום הזיכרון לחללי מלחמות ישראל.
- לאחר הצפייה, ננחה את התלמידים לדון בשאלה: מדוע, לדעתכם, נבחר דווקא מזמור זה לקריאה בטקסי זיכרון לאומיים?

גוף השיעור

1. פסוקים א-ט:

נקרא יחד את פסוקים א-ג, ונלמד מהם על נושאו של המזמור: עם ישראל בסכנה חמורה משום שמקיפים אותו אויבים שרוצים ברעתו.

נקרא את פסוקים ב-ט ונסמן:

- את הבקשות מהקב"ה לא לשתוק ולהתערב כדי למנוע את מזימתם של האויבים
- את האויבים הרבים המוזכרים בפרק

מלחמה על האמונה

המשורר מתאר מצוקה לאומית גדולה: עמים רבים המתאגדים נגד עם ישראל. לכל עם עשויים להיות מניעים אחרים למלחמה בישראל, אולם בבסיס הסיבות הפרטיות מסתתר רצון משותף: "אָמְרוּ לָכֹה וְנִכְחִידֶם מִגּוֹי וְלֹא יִזְכָּר שֵׁם יִשְׂרָאֵל עוֹד" (פסוק ה).
נלמד את פירוש המלבי"ם שעל פיו המלחמה היא אמונית:

"הנה אויביך יהמיון אלה ההומים הם אויביך, ונגדך הומים, ענה אותם, ואל תשקט כי משנאיך

נשאו ראש הנושאים ראש להרע בפועל הם משנאיך, ועליך באו, וצריך אתה לעשות להלחם

נגדם. על מה שיערימו **סוד** על ישראל הוא מצד שהם **עמר, ויתיעצו**, ועקר העצה שלהם

ותכלית מגמתם הוא **על צפוניך** על עניני האלהות הצפונים [הענין המרכזי שמפריע לגוים הם

עניינים הקשורים לה'], כמו - על אמונת האחדות [האמונה שיש אל אחד] ועל קשר אלהותך

והשגחתך על ישראל [הקשר המיוחד בין ה' לעם ישראל], ועל התורה והמצוות שנתת להם -

שרוצים לבטל זה מאתם: **אמרו זה לזה, לכו ונכחידם מגוי כדי שלא יזכר שם ישראל עוד,**

שרוצים לבטל שם ישראל, ששם זה מורה על שמונהגים למעלה מן הטבע [ההשגחה על עם

ישראל היא מעל הטבע], ושהם מושגחים מה', ששם זה לא יזכר עוד, ואם כן עיקר ביאתם הוא

לבטל את האמונה, ועליך באו על אלהותך הנודע בעולם על ידי ישראל".

נשאל את התלמידים:

- מהו הרצון המשותף לכל האויבים המוזכרים בפרק?
- לשם מה כרתו ברית?

נשוב אל הפרק ונמצא בו את המילים המבססות את פירוש המלבי"ם: "אויְבֵיךָ", "מִשְׁנְאֵיךָ", "וְיִתְיַעֲצוּ עַל

צְפוֹנֶיךָ", "לֹא יִזְכָּר שֵׁם יִשְׂרָאֵל עוֹד", "עֲלֶיךָ בְרִית יִכְרְתוּ".

2. פסוקים י-טז:

בחלקו השני של המזמור המשורר מבקש מהקב"ה לנקום את נקמתו מאויביו.

המזמור מזכיר שני אירועים היסטוריים מימי השופטים:

- מלחמת דבורה וברק בכנענים (שופטים ד-ה)

- מלחמתו של גדעון במדיינים ובשרים שלהם (שופטים ז-ח)
נחלק את הכיתה לשניים, כל קבוצה תיזכר באחד האירועים ותציג אותו לקבוצה האחרת. נחשוב מה מייחד כל אחד מהאירועים ומדוע בחר המשורר להזכיר אותו כאן.

3. פסוקים יז-יט:

"וַיֵּדְעוּ כִּי אֶתָּה שְׁמָךְ ה' לְבַדָּךְ עָלֵינוּ עַל כָּל הָאָרֶץ"

נעסוק בפסוקים החותמים את המזמור (פס' יז-יט).

נקשור בין פתיחת המזמור לבין התפילה החותמת אותו: המשורר מבקש שה' יפעל כך שהאויבים עצמם יושפלו, יתביישו, ואולי אף יכירו בגדולת ה'. המזמור מסתיים לא רק בתקווה לניצחון צבאי אלא גם בהכרה אוניברסלית באלוהות ה'.

4. משימת AI:

אפשרות ראשונה: המזמור מתאר עמים רבים המקיפים את עם ישראל. המטרה המשותפת להם היא לפגוע דווקא בעם ישראל ובארץ ישראל כמייצגי שם ה' בעולם - מלחמה אמונית. ננחה את התלמידים לבחור פסוק מהמזמור שמייצג את הרעיון המרכזי הזה, ולכתוב פרומפט ל-ChatGPT כדי שיציע פסוק נוסף בתנ"ך מפרק אחר שמבטא רעיון דומה. מתוך ההצעות שיקבלו עליהם לבחור את הפסוק המתאים ביותר ולנמק את בחירתם (חשיבה בין-טקסטואלית - חיבור בין מזמור התהילים לחלקים אחרים בתנ"ך, פיתוח חשיבה ביקורתית - ניסוח פרומפט והערכת התשובות שיקבלו).

אפשרות שנייה: ננחה את התלמידים לבחור את אחת ממלחמות הקיום נגד עם ישראל ב-100 השנים האחרונות, ולבחון אם היא מתאימה לתיאור במזמור: מלחמה מכוונת נגד אמונת ישראל ונגד הקב"ה. כדי לעשות זאת התלמידים יכתבו פרומפט שמנסח את תמצית המזמור ושואל אילו ראיות תומכות בכך שהמלחמה שבחרו מתאימה לתמצית הזו. למשל: מלחמת העצמאות - החיבור בין ערביי ארץ ישראל לבין 7 מדינות ערביות סובבות, מלחמת חרבות ברזל - אמנת חמאס, החיבור לאיראן (רלוונטיות, חיבור בין הטקסט העתיק למציאות בת זמננו. פיתוח חשיבה ביקורתית - ניסוח פרומפט והערכת התשובות שיקבלו).

שיתוף:

התלמידים ישתפו במה שלמדו. נוכל להשתמש ב-Padlet לצורך השיתוף.
נשאל כיצד המזמור והמסרים שלו נוגעים לחיי התלמידים כיהודים וישראלים במציאות העכשווית.

סיכום וסיום

מזמור פ"ג בתהילים מלמד אותנו כי המאבק הקיומי של עם ישראל לאורך הדורות אינו רק מאבק לאומי-טריטוריאלי, אלא מאבק רוחני-אמוני שבו מתגלה יד ה' בהיסטוריה, ודרכו אנו מחזקים את האמונה כי "אַתָּה שְׁמֶךָ ה' לְבָדָךְ עָלֶיךָ עַל כָּל הָאָרֶץ" גם בתקופות של אתגר ומצוקה לאומית.

סרטונים

הראשון לציון, הרב עובדיה יוסף ז"ל, קורא את המזמור בטקס יום השואה.
<https://www.youtube.com/watch?v=fyJrd7CKnwY>
חייל קורא את המזמור בטקס יום הזיכרון לחללי מלחמות ישראל (מדקה 9:55 עד 11:30, במהלך הקריאה מוצגות תמונות של חללי צה"ל).
[טקס יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל - תשפ"א 2021](#)

קישורים נוספים

- פירושי המלבי"ם על ספר תהילים באתר ספריא:
https://www.sefaria.org.il/Malbim_on_Psalms?tab=contents
- <https://chatgpt.com/> (מאושר לשימוש מכיתה ח) chatgpt
- אתר Padlet לשיתוף תוצרי התלמידים <https://padlet.com>